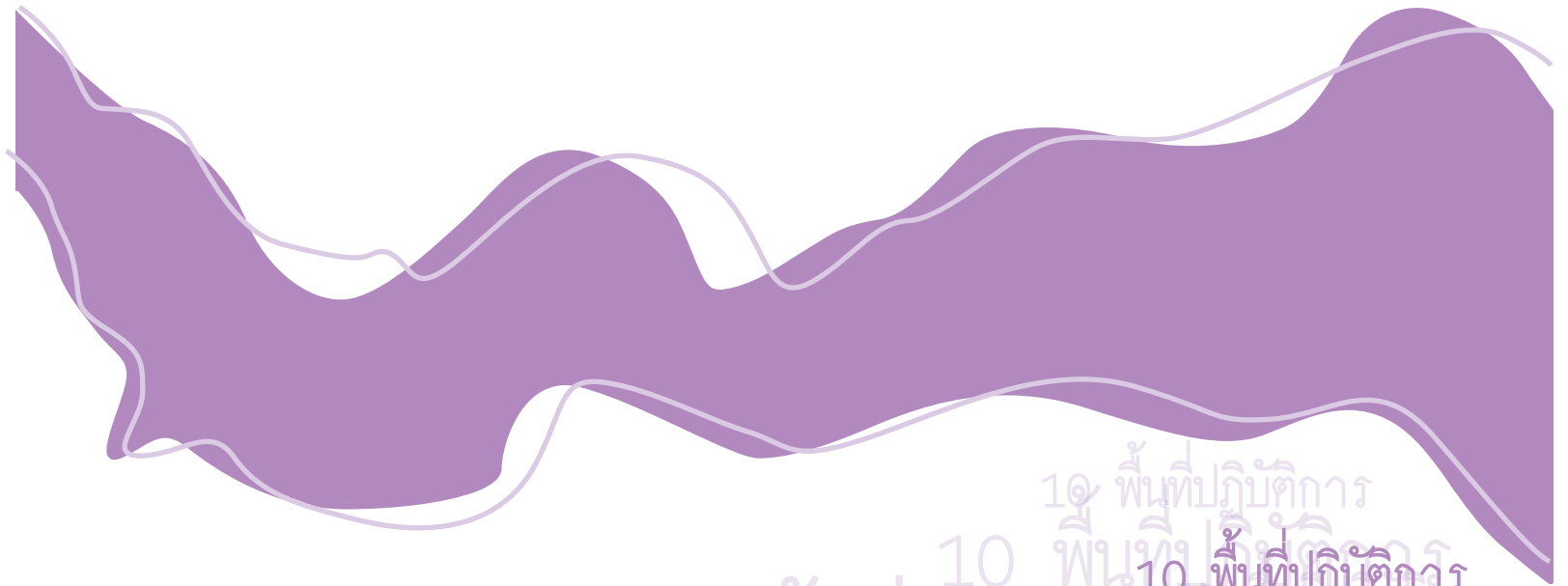

กราฟ มุมมองเรื่อง 'เพศ' เติมพลังชุมชน ปกป้องเด็ก-เยาวชน

10 พื้นที่ปฏิบัติการ
10 พื้นที่ปฏิบัติการ
10 พื้นที่ปฏิบัติการ
แผนงานสร้างเสริมสุขภาพะทางเพศ
10 พื้นที่ปฏิบัติการ

“พลิกมุมมอง เรื่อง
‘เพศ’ เติมพลัง
ชุมชน ปกป้อง เด็ก-
เยาวชน”

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ

6

กลุ่มคนวัยใส

ค.คอนแก้ว อ.สารภี
จ. เชียงใหม่

“สุนทรียสนทนา”
เพื่อคนวัยใส

14

กลุ่มแบ่งชั้นบันใจ

ค. เวียงเหนือ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

“ทีมเสื่อม่วง”
เปิดพื้นที่สื่อสาร
เรื่องเพศในชุมชนชาติพันธุ์

18

กลุ่มอัครหนองแซ่

ค. จุมจัง อ.ภูนิหารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

“พาแลงสัญจร”
ฟื้นฟูพลังชุมชน
ปกป้อง เด็ก-เยาวชน

12

เครือข่ายเด็กและเยาวชน
จังหวัดมหาสารคาม

อ.นาตุณ จ.มหาสารคาม

อสม. เสริมความรู้
สุขภาวะเพศในชุมชน

16

20

กลุ่มมานีมานะ

อ. เมือง จ.สงขลา

ร.ร. สุขภาวะทางเพศ
ของเด็กประถม

กลุ่มไม้ซีคไฟ

อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

เฮลท์คลับ-
ค่ายละครสะท้อนเรื่องเพศ
เพื่อเด็ก ม.ต้น

22

มูลนิธิรักภัยไทย

ต.เหมืองง่า และ ต.บ้านแป้น

อ.เมือง จ.ลำพูน

กลไกสหวิชาชีพชุมชน
เสริมงานกลไกรัฐ
ลดความรุนแรงในครอบครัว

26

สำนักข่าวเด็ก

และเยาวชน

ต.บ้านเหล่า อ.แม่ใจ จ.พะเยา

พลังชุมชนขับเคลื่อนกิจกรรม
สุขภาวะทางเพศเด็ก-เยาวชน

30

สารบัญ

มูลนิธิขวัญชุมชน

ต.ท่าสว่าง อ.เมือง จ.สุรินทร์

“บ้านเรียนโคมแดง”
ห้องเรียนพ่อแม่สื่อสาร
เรื่องเพศ

24

มูลนิธิศกยภาพชุมชน

(ไทยัพ)

ต.หนองผึ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

“สุขแค่เอื้อม”

ทีมงานสุขภาวะทางเพศ
ตำบลหนองผึ้ง

28

มูลนิธิสร้างความเข้าใจ
เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

32

กสิพ มุมมอง เรื่อง ‘เพศ’ เติมพลังชุมชน ปกป้อง เด็ก-เยาวชน

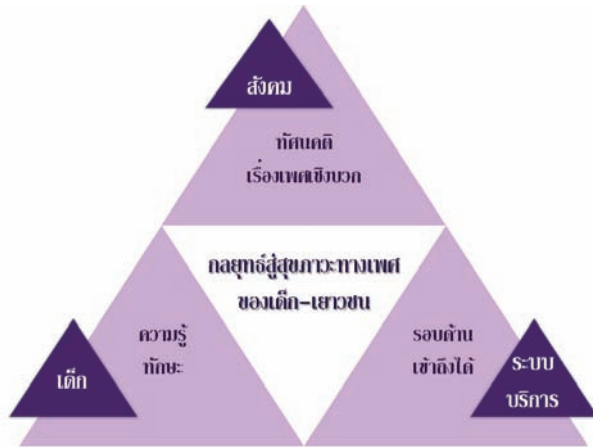
แผนงานสร้าง เสริมสุขภาวะทาง เพศ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ขับเคลื่อนโดยภาคีเครือข่าย ร่วมกับมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งทำงานเพื่อลดผลกระทบจากเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี 2549

“แนวคิด” ในการทำงาน คือ การปรับเปลี่ยนมุมมองต่อเรื่องเพศเสียใหม่ ที่สำคัญได้แก่

- เรื่องเพศไม่ใช่แค่ “เพศสัมพันธ์” แต่ยังมีมิติด้านสุขภาพ ทัศนคติ รวมถึงทักษะการใช้ชีวิต ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย
- เน้นการสื่อสาร “เชิงบวก” โดยการชี้ให้เห็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่ใช่การบังคับข่มขู่ ซึ่งอาจนำไปสู่การทำหายหรือต่อต้าน
- ผู้ที่ประสบปัญหาไม่ใช่ “ตัวปัญหา” แต่พวกเขากำลัง “เผชิญกับปัญหา”

- เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องในครอบครัวเพียงอย่างเดียว แต่สมาชิกในชุมชนและทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กเยาวชนและคนในชุมชน มีชีวิตที่เป็นสุขและปลอดภัย ทั้งนี้ เพื่อสร้างให้เกิดชุมชนที่มีสุขภาวะทางเพศสำหรับเด็กและเยาวชน **“กลยุทธ์”** สำคัญ ได้แก่ การมุ่งให้สังคมซึ่งเป็นบริบทที่แวดล้อมตัวเด็กมีทัศนคติเรื่องเพศเชิงบวกดังแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ขณะที่เด็กและเยาวชนเองต้องมีโอกาสในการเรียนรู้เรื่องเพศอย่างเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย อีกทั้งต้องมีระบบบริการทั้งเชิงป้องกันและเยียวยาฟื้นฟูที่รอบด้าน ซึ่งเยาวชนสามารถเข้าถึงได้

“แนวทาง” การทำงาน คือ การสร้าง **ผู้นำการเปลี่ยนแปลง** (Change Agent) ให้เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการปรับเปลี่ยนมุมมองเรื่องเพศในพื้นที่การทำงาน ซึ่งเน้นระดับ **ตำบล** โดยเชื่อมโยงการทำงานในลักษณะเครือข่ายกับองค์กรภาคีหลากหลาย มุ่งให้เกิดการรวมกลุ่มเป็น **ทีมชุมชน** เพื่อให้การขับเคลื่อนงานมีความต่อเนื่อง พร้อมไปกับการพัฒนาทั้งมุมมองและทักษะการทำงานของผู้ที่เข้าร่วม โดยภารกิจเน้นการเชื่อมร้อยความคิด การบูรณาการการทำงาน รวมทั้งการสื่อสารรณรงค์ประเด็นสุขภาวะทางเพศในวงกว้าง

ตลอดระยะเวลาเกือบ 8 ปีของการดำเนินงานตามแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 10 แห่ง ได้ร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน สร้างสรรค์รูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันตามบริบทสังคม และสถานการณ์ปัญหาเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยของแต่ละพื้นที่ ถือเป็นบทพิสูจน์ถึงศักยภาพของชุมชนที่สามารถคิดค้นนวัตกรรม เพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องเพศอย่างเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ และยังเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในพลังชุมชนที่จะดูแลปกป้องเด็กและเยาวชนไปพร้อมกัน

พื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 10 แห่ง ในแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ประกอบด้วย

- “พาแลงสัญจร” โดย กลุ่มฮักหนองแซ่ ต.จุมจัง อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

- “ศูนย์รียสนทนา” โดยกลุ่มคนวัยใส ต.ดอนแก้ว อ.สารภี จ.เชียงใหม่
- อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สื่อสารเรื่องเพศ โดย เครือข่ายเด็กและเยาวชน อ.นาดี จ.มหาสารคาม
- “ทีมงานเสื้อม่วง” ที่มุ่งปรับมุมมองทางวัฒนธรรมของพี่น้องชนเผ่าให้ตอบโจทย์เรื่องเพศของคนรุ่นใหม่อย่างสร้างสรรค์ โดย กลุ่มแบ่งฝักแบ่งใจ ต.เวียงเหนือ อ.ป่าเย็บ จ.แม่ฮ่องสอน

- “โรงเรียนสุขภาวะทางเพศ” สำหรับเด็กวัยประถมศึกษา โดย กลุ่มมานีมานะ จ.สงขลา
- Health Club และละครสะท้อนสุขภาวะทางเพศ โดย กลุ่มไม้ขีดไฟ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
- “บ้านเรียนวิถีเพศ” โดยกลุ่มขวัญชุมชน ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์
- “กลไกสหวิชาซีพระดับตำบล” มุ่งเชื่อมร้อยการทำงานกับกลไกระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ต.เหมืองง่า และ ต.บ้านแป้น อ.เมือง จ.ลำพูน
- “สุขแค่เอื้อม” ทีมงานสุขภาวะทางเพศตำบลหนองผึ้ง โดย มูลนิธิศักยภาพชุมชน (ไทยัพ) ต.หนองผึ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่
- ชุมชนร่วมส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเด็กและพัฒนาระบบให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหา โดย สำนักข่าวเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา อ.แม่ใจ จ.พะเยา

- นอกจากนั้น แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศยังดำเนินภารกิจในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ประกอบด้วย
- โครงการส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องเพศเพื่อสุขภาวะที่ดี โดย โครงการเคียงริมโขง ต.หัวข้อย อ.เชียงของ จ.เชียงราย

- โครงการการบูรณาการสุขภาพทางเพศสู่ระดับชุมชน โดย โครงการสุขภาพแห่งชาติพันธุ์ ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
- โครงการสร้างกลไกส่งเสริมสุขภาพทางเพศ โดย โครงการสตรีนานาชาติพันธุ์ ต.โป่งงาม อ.แม่สาย จ.เชียงราย
- โครงการพัฒนารูปแบบรณรงค์ทางสังคมเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงถุงอนามัยผู้หญิงในพื้นที่เมืองพัทยา โดย เครือข่ายสุขภาพและโอกาส เมืองพัทยา อ.บางละมุง จ.ชลบุรี
- โครงการการจัดสนทนากลุ่มย่อยครอบครัวเพื่อสร้างแนวปฏิบัติครอบครัวต่อบุตรหลานกะเทย โดย เครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย

10 กติพนุมมองเรื่อง 'เพศ'
เดิมพลังชุมชน ปกป้อง เด็ก-เยาวชน

“พาแลงสัญจร”

พื้นพลังชุมชน ปกป้อง เด็ก-เยาวชน

กลุ่มชักหนองแซ่ ต.จุมจัง อ.ภูมินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

“พาแลง” ในภาษาอีสาน หมายถึงการที่คนในละแวกบ้านมากินอาหารเย็นร่วมกัน ซึ่งทุกคนจะได้พูดคุยกันในเรื่องต่างๆ แต่วิถีชีวิตเช่นนี้เริ่มห่างหายจากชุมชน ซึ่งผู้คนใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่เพิ่มขึ้น

“ชักหนองแซ่” กลุ่มคนทำงานเพื่อสังคม ชักชวนคนในชุมชนซึ่งประกอบด้วยแกนนำชุมชน, ครู, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ผู้ปกครอง ฯลฯ มาร่วมเป็น “ทีมชุมชน” และช่วยกันรื้อฟื้นวิถีวัฒนธรรมแบบเดิม เพื่อตอบโจทย์เรื่องเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการมีวงสูม เทียวเตร่ ยาเสพติด เพศสัมพันธ์ไม่ปลอดภัย ปัญหาที่ตามมาคือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และท้องไม่พร้อม

ทีมชุมชนวิเคราะห์สาเหตุ พบว่า ส่วนหนึ่งมาจากช่องว่างในเรื่องความคิดความเข้าใจของคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายกับลูกหลานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ รวมทั้งทักษะของผู้ปกครองที่จะพูดคุยสื่อสารกับเด็กๆ

“พาแลงสัญจร” จึงเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยกลุ่มฮักหนองแ้งจะนัดหมายคนในหมู่บ้าน ครึ่งละประมาณ 10-15 หลังคาเรือน มาช่วยกันทำกับข้าวกับปลากินกัน แล้วเปิดวงพูดคุยเรื่องเด็กและเยาวชน โดยทบทวนถึงสภาพปัญหา สาเหตุ เพื่อนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

หัวใจของการพูดคุย คือการชี้ชวนให้ผู้ร่วมวงสนทนามองสถานการณ์ปัญหาด้วยมุมมองเชิงบวก ไม่ตีตรากล่าวโทษเด็กๆ แต่พยายามทำความเข้าใจบริบททางสังคมที่กำหนดการรับรู้และค่านิยมของเด็กรุ่นใหม่ ซึ่งแตกต่างจากในอดีต รวมทั้งการสนับสนุนให้ทุกคนในชุมชน ได้คิดหาทางออกร่วมกัน

พาแลงสัญจร จึงเป็นการรื้อฟื้นรูปแบบวิถีชีวิตแบบเดิม รวมทั้งความเข้มแข็งของชุมชนในอดีต ให้กลับมาตอบสนองความจำเป็นแห่งยุคสมัยได้อย่างลงตัว

“สุนทรียสนทนา” เพื่อคนวัยใส

กลุ่มคนวัยใส ต.คอนแก้ว อ.สารภี จ.เชียงใหม่

“สุนทรียสนทนา” คือกิจกรรมที่ “กลุ่มคนวัยใส” จัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีสำหรับการพูดคุย โดยสอดแทรกมุมมองและความรู้เรื่องสุขภาพทางเพศกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ครั้งละ 10-15 คน ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ปกครอง ในพื้นที่ปฏิบัติการรวมทั้งสิ้น 40 ครั้ง

บรรยากาศในวงสนทนา จะทำให้ผู้ที่เข้าร่วมรู้สึกปลอดภัยและสะดวกใจที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องเพศ ซึ่งครอบคลุมทั้งแง่มุมด้านสุขภาพและความสัมพันธ์ โดยผู้ที่นำการสนทนาจะชวนให้ผู้เข้าร่วมมีมุมมองที่เปิดกว้าง ไม่ด่วนตัดสินถูกผิด แต่รับฟังกันและกัน รวมทั้งรักษาเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวงสนทนาให้เป็นความลับ

กิจกรรมดังกล่าวจึงตอบโจทย์ของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ที่พ่อแม่จำนวนมากต้องใช้เวลากับการทำงานหารายได้ ทำให้การพูดคุยกันในครอบครัวลดน้อยลง ผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยขาดทักษะการสื่อสารกับลูก ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศอย่างเหมาะสม ตั้งแต่

2

เรื่องใกล้ตัว อย่างการดูแลรักษาความสะอาดร่างกาย อวัยวะเพศ คำถามของเด็กๆ ว่าพวกเขาเกิดมาจากไหน และความสงสัยเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เช่น เรื่องกลืนตัว ผื่นเปื่อยก ประจำเดือน การจัดการ ความรักความสัมพันธ์

นอกจากนี้ พ่อแม่ผู้ปกครอง ต้องการมุมมองและทักษะเพื่อ จะรับมือกับปัญหาของวัยรุ่น เช่น พฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามความ คาดหวัง การคบเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ไปจนถึง ปัญหาท้องไม่พร้อม

ศูนย์รียสนทนา จึงเป็นการ เปิดพื้นที่เพื่อให้คนกลุ่มต่างๆ ใน ชุมชน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องที่มีความ สำคัญต่อการดำเนินชีวิต สร้าง มุมมองเชิงบวกต่อประเด็นเรื่อง เพศ และเกิดทักษะในการสื่อสาร ซึ่งจะทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองและ ผู้ใหญ่ในชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่เป็น ประโยชน์ไปสู่เด็กและเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น

อสม.

เสริมความรู้สุขภาพะ เพศในชุมชน

เครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดมหาสารคาม อ.นาgun จ.มหาสารคาม

อาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม.คือ ภาคส่วนสำคัญที่เครือข่ายเด็กและเยาวชน จังหวัดมหาสารคาม เลือกลงไปเป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพะทางเพศในพื้นที่ 4 ตำบลของอำเภอนาgun จังหวัดมหาสารคาม โดยพิจารณาจากภารกิจหลัก ที่ อสม.แต่ละคนต้องมีการเยี่ยมเยียนและให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพกับครัวเรือนในความรับผิดชอบคนละ 5-7 ครอบครัว

“ทีมชุมชนสุขภาพะทางเพศ” ของพื้นที่ปฏิบัติการแห่งนี้ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครู และผู้ปกครอง ซึ่งจะช่วยให้คำแนะนำและหนุนเสริมการทำงานแก่ อสม.ทั้ง 60 คน ได้แก่การจัดอบรมปรับฐานคิดสุขภาพะทางเพศ เพื่อให้มีมุมมองต่อเรื่องเพศที่เปิดกว้างซึ่งจะเอื้อต่อการสื่อสารและให้ความรู้เรื่องสุขภาพะทางเพศ ตลอดจนทักษะการพูดคุย และใช้สื่อเพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพะทางเพศให้กับสมาชิกชุมชนเป็นรายครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

3

นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ในรูปแบบ “งานวัด” ตามหมู่บ้าน โดยนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างโปงลางของกลุ่มเยาวชนมาใช้สื่อสารมุมมองและความรู้เรื่องเพศ รวมทั้งประยุกต์เกมส์ฮอทดาวและบิงโก โดยสอดแทรกความรู้สุขภาพะเรื่องเพศทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้คู่ไปกับความสนุกสนาน

งานของเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดมหาสารคาม จึงเป็นการสอดแทรกแนวคิดเรื่องเพศเชิงบวก พร้อมขจัดอคติแบบเดิมที่ไม่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยผ่านการทำงานของกลุ่มหลักในท้องถิ่น รวมทั้งประยุกต์ใช้สื่อใกล้ตัวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างน่าสนใจ

“ทีม เลื่อม่วง”

เปิดพื้นที่สื่อสาร เรื่อง เพศในชุมชนชาติพันธุ์

กลุ่มแบ่งปันปันใจ ท.เวียงเหนือ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

พื้นที่บนดอยสูงซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลจากความเจริญของตำบลเวียงเหนือ แม้ชุมชนจะยังเข้มแข็ง แต่สิ่งที่ก่อร่นเซาะความสัมพันธ์ของคนต่างรุ่นต่างวัย คือค่านิยมแตกต่างซึ่งเกิดจากการรับรู้ของคนรุ่นใหม่

เด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปเรียนในเมือง ซึมซับค่านิยมใหม่ รวมทั้งเรื่องเพศ ไม่แตกต่างจากเด็กๆ ในหมู่บ้าน ที่รับรู้ข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ขณะที่คนรุ่นพ่อแม่ยังยึดมั่นกับความคิดความเชื่อแบบเดิม สำหรับกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ เรื่องเพศสกปรกและห้ามพูดเด็ดขาด เมื่อคนต่างวัยไม่อาจพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กัน การเผชิญและแก้ไขปัญหาจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องรับมือเพียงลำพัง

กลุ่มแบ่งปันปันใจ เริ่มทำงานปรับทัศนคติเรื่องเพศกับคนในชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือกับตัวแทนจากส่วนงานต่างๆ เพื่อให้เรื่องเหล่านี้สามารถพูดคุยได้ทั้งในครอบครัวและชุมชนด้วยมุมมอง

4

มองเชิงบวก ไม่ใช่การจ้องจับผิด หรือตัดสินคุณค่าด้วยทัศนคติซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของยุคสมัย

การทำงานประกอบด้วยการจัดอบรมปรับฐานคิด การจัดค่ายเด็ก-เยาวชน ค่ายครอบครัว และสนทนากลุ่มย่อยที่เรียกว่า “อุ๊จาประสาชุมชน” จนสามารถสร้างกลุ่มคนที่มีมุมมองต่อปัญหา ร่วมกัน ตั้งเป็นทีมชุมชนสุขภาวะทางเพศ ที่มีชื่อเรียกในชุมชนว่า “คณะทำงานเสื้อม่วง”

คณะทำงานเสื้อม่วงกลายเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้สุขภาวะทางเพศ ที่สำคัญ สมาชิกในทีมเสื้อม่วงซึ่งประกอบด้วยตัวแทนซึ่งทำงานในหน่วยงานต่างๆ สามารถนำความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศเชิงบวกไปปรับใช้กับงานของตนเองได้เป็นอย่างดี

ขณะที่คนในชุมชนรับรู้ ว่า “ทีมเสื้อม่วง” คือกลุ่มคนที่จะคอยให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องเพศ ทั้งในเชิงสุขภาพและความสัมพันธ์ และยังเป็น การปรับทัศนคติของชุมชนจาก “เรื่องเพศห้ามพูด” เป็นการมองมุมใหม่ ว่าเรื่องเพศมีหลายแง่มุม และทุกคนควรหาความรู้เพื่อสามารถดูแลตนเองและครอบครัวให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย

ร.ร. สุขภาวะทางเพศ ของ เด็กประถม

กลุ่มมานีมานะ อ.เมือง จ.สงขลา

มานีมานะ เป็นอีกกลุ่มคนทำกิจกรรมทางสังคมที่ใช้ละครเพื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการทำงาน โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชน การร่วมงานกับแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ นับเป็นครั้งแรกที่กลุ่มมานีมานะเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายการทำงานมาเป็นกลุ่มคุณครูชั้นประถมปลาย

ตั้งแต่ปี 2552 กลุ่มมานีมานะเริ่มทำงานกับคุณครูใน 20 โรงเรียน เพื่อปรับทัศนคติเรื่องเพศเป็นมุมมองเชิงบวก จัดอบรมทักษะการใช้ละครเพื่อเป็นสื่อการสอนเรื่องเพศให้กับเด็กๆ รวมทั้งจัดทำหนังสือ “โตไปเป็นตัวฉัน” ให้เป็นคู่มือการใช้สื่อละครเพื่อการศึกษา โดยคุณครูได้มีส่วนร่วมพัฒนาเนื้อหา

ในที่สุด มี 4 โรงเรียน ประกอบด้วย ร.ร.วัดบ่อปราบ, ร.ร.บ้านควนเสม็ด, ร.ร.ศิริพงษ์วิทยา และ ร.ร.สุทธิรักษ์ ที่เสนอโครงการโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ โดยนำแนวคิดและแนวทางของ

5

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพะทางเพศไปประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันออกไป อาทิ การเสริมความรู้และทักษะในเรื่องสุขภาพะทางเพศให้กับเด็กๆ ในห้องเรียน, การจัดค่ายส่งเสริมการเรียนรู้, การจัดค่ายผู้ประกอบการ และการจัด “ตะกร้าเพศศึกษา” โดยนำหนังสือที่มีเนื้อหาเพศศึกษาสำหรับเด็กวางไว้ตามมุมต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น

คุณครูที่ปรับมุมมองเชิงบวกและมีทักษะการสื่อสารเรื่องเพศ ยังสามารถดูแลให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมปลายซึ่งกำลังย่างเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี เช่น เรื่องการมีประจำเดือน ความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กๆ เป็นต้น

เฮลท์คลับ-

ค่ายละครสะท้อนเรื่องเพศเพื่อเด็ก ม.ต้น

กลุ่มไม้ขีดไฟ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

กลุ่มไม้ขีดไฟ เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำงานพัฒนาด้วยเครื่องมือละครเพื่อการเรียนรู้มากกว่า 15 ปี กลุ่มไม้ขีดไฟตอบโจทย์แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ด้วยการออกแบบกิจกรรม Health Club หรือห้องเรียนสุขภาวะทางเพศ โดยการประสานงานกับ 5 โรงเรียนในพื้นที่ 4 ตำบล เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้สุขภาวะทางเพศให้กับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 เป็นประจำทุกสัปดาห์ ต่อเนื่องเป็นเวลา 3 เดือน

เนื้อหาของเฮลท์คลับ อาทิ การเรียนรู้เรื่องความเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น การดูแลสุขภาพอนามัยในวัยเจริญพันธุ์ ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การปฏิบัติตัวต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม ตลอดจนการใช้สื่อละครเพื่อให้เด็กได้ทำความเข้าใจและมีทักษะในการปฏิบัติ

ผลของการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะเป็นการสร้างความรู้ความไว้วางใจ ทำให้เด็กๆ กล้ามาพูดคุยและปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับเพศ อาสาสมัครแล้ว ยังเป็นการสร้างเยาวชนแกนนำที่มีความรู้ความ

6

เข้าใจเรื่องสุขภาวะทางเพศ และสามารถถ่ายทอดให้กับเพื่อนๆ ที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย

นอกจากการทำกิจกรรมกับเยาวชนซึ่งถือเป็นงานที่กลุ่มไม้ขีดไฟมีความถนัดแล้ว กลุ่มไม้ขีดไฟยังร่วมงานกับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และผู้ปกครอง ผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อย และจัดค่ายผู้ปกครอง พบว่า อสม.มีความสนใจ และสามารถนำมุมมองตลอดจนความรู้สุขภาวะทางเพศไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่ต้องการพื้นที่เพื่อการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองในเรื่องเด็กและเยาวชนกับผู้ปกครองคนอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

“บ้านเรียนโคมแดง” ห้องเรียนพ่อแม่สื่อสารเรื่องเพศ

มูลนิธิขวัญชุมชน ต.ท่าสว่าง อ.เมือง จ.สุรินทร์

จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิขวัญชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนในตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้มีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูลความคิดเห็นเรื่องเพศของคนรุ่นต่างๆ ในชุมชน “กลุ่มนักวิจัยวัยโจ๋” ได้ขอค้นพบที่สำคัญถึงปัญหาใหญ่ในชีวิตและชุมชนของพวกเขา คือช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง ที่ไม่รู้ว่าจะพูดจาสื่อสารอะไรไปเป็นต้องจบลงที่การบ่นว่าดุด่า ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างกันยิ่งขยายใหญ่ขึ้นทุกที

ข้อค้นพบดังกล่าวนำไปสู่การจัดกิจกรรม “บ้านเรียนเพศวิถี” มุ่งเน้นให้คนรุ่นพ่อแม่ได้ปรับทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยตระเวนจัดใน 5 หมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง แบ่งหลักสูตรเป็น 4 ครั้ง แต่ละครั่งใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง ที่มหาวิทยาลัยกระบวนกรคือทีมชุมชนสุขภาพทางเพศ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกมูลนิธิขวัญชุมชน และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

7

เนื้อหาของการพูดคุยประกอบด้วย
 ครั้งที่ 1 รู้จัก “บ้านเรียนเพศวินิ” และเปิดประเด็นให้ผู้ปกครอง
 พูดถึงความกังวลใจเรื่องลูกหลาน
 ครั้งที่ 2 ทบทวนวิธีการพูดคุยสื่อสารในครอบครัวแต่ละแนวทาง
 ว่าให้ผลลัพธ์อย่างไร
 ครั้งที่ 3 ทบทวนมุมมองและทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการ
 สื่อสาร
 ครั้งที่ 4 พูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างหลากหลาย
 ของสมาชิกในครอบครัว
 ทุกครั้งที่มีการจัดบ้านเรียนเพศวินิ นอกจากการพูดคุยแล้ว

ทีมชุมชนยังมีการแจกลีโศและเอกสารเรื่องสุขภาพทางเพศเพื่อ
 เสริมความรู้ให้กับผู้เข้าร่วม รวมทั้งจะนำโคมกระดาศสี่แดง
 เป็นสัญลักษณ์ไปติดที่บ้านซึ่งเป็นสถานที่นัดหมายทำกิจกรรม
 คนในชุมชนจึงเรียกว่า “บ้านเรียนโคมแดง” ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่
 ช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีมุมมอง
 ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจ และมีวิธีที่จะสื่อสารเพื่อ
 ให้สมาชิกในครอบครัวรับรู้ถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อกันได้
 อย่างเหมาะสม

กลไกสหวิชาชีพชุมชน เสริมงานกลไกรัฐ ลดความรุนแรงในครอบครัว

มูลนิธิรักษ์ไทย ต.เหมืองง่า และ ต.บ้านแป้น อ.เมือง จ.ลำพูน

คณะทำงานศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตำบลเหมืองง่า และ คณะทำงานเครือข่ายยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัว เทศบาลตำบลบ้านแป้น คือกลไกที่พัฒนาขึ้นจากการรวมกลุ่มคนทำงานในภาคส่วนต่างๆ คนในตำบล รวมทั้งผู้ซึ่งเคยประสบปัญหาความรุนแรง ที่เห็นความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว

การทำงานมุ่งเน้นให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาความรุนแรง เริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงแนวคิดและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เสริมทักษะการให้คำปรึกษา จัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นรายกรณี รวมถึงการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับพื้นที่และชุมชนอื่น

กลไกการทำงานในพื้นที่ระดับตำบล ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้สามารถเข้าถึงและรับรู้ถึงสภาพปัญหา เมื่อเสริมด้วยกระบวนการปรับมุมมองเรื่องเพศเชิงบวก ประกอบกับการทำงานร่วมกันของหลายภาคี ส่งผลให้กลไกระดับตำบลมีความเข้มแข็ง และสามารถเชื่อมประสานกับหน่วยงานในระดับ

อำเภอและจังหวัดเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้วยผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม คณะทำงานจึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานในพื้นที่ โดยเทศบาลตำบลแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานอย่างเป็นทางการ รวมทั้งมีการกำหนดแผนการดำเนินงานเพื่อป้องกันและลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ เป็นหนึ่งในวาระที่เทศบาลบัญญัติให้การสนับสนุน

“สุขแค่เอื้อม”

ทีมงานสุขภาวะทางเพศตำบลหนองผึ้ง

มูลนิธิศักยภาพชุมชน (ไทยพี) ต.หนองผึ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ทีมงาน “สุขแค่เอื้อม” เกิดจากการรวมกลุ่มของแกนนำชุมชน ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข ที่ร่วมกันจัดกิจกรรม “สุขภาวะทางเพศสัญจร” ซึ่งจะจัดการพูดคุยหมั่นเวียนไปตามแต่ละหมู่บ้าน ด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับสุขอนามัยทางเพศ เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย รวมไปถึงการดูแลสุขภาพ เด็กและเยาวชน ตลอดจนเรื่องราวทุกข์สุขของคนในชุมชน

ก่อนจะรวมกลุ่มเป็นทีมงานสุขแค่เอื้อม มูลนิธิศักยภาพเยาวชน หรือ “ไทยพี” ซึ่งเป็นกลุ่มนักกิจกรรมทางสังคมได้เริ่มต้นดำเนินงานตามแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ โดยการพัฒนาแกนนำเด็กและเยาวชนผ่านการจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และเรื่องเพศ ซึ่งในช่วงแรกไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนมากนัก เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นการ “ซีโพร่งให้กระรอก”

กระทั่งกลุ่มเยาวชนมีการทำหนังสือเพื่อรณรงค์ให้ความรู้สุขอนามัยทางเพศแก่คนในชุมชน ทุก

ประโยชน์ของงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ ที่งานสุขแค่อ้อม จึงได้รับการยอมรับให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพื่อร่วมจัดกระบวนการทำงานให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเด็กและวัยรุ่นในชุมชน

คนจึงเริ่มเห็นศักยภาพของเด็กๆ พร้อมกับให้ความสนใจเรื่องสุขภาวะทางเพศเพิ่มขึ้น เพราะเห็นว่าจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก เยาวชน รวมทั้งคนในชุมชน

กิจกรรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขภาวะทางเพศ จึงเริ่มขยับไปในกลุ่มผู้ปกครองและคนทำงานในหน่วยงานต่างๆ ก่อนจะพัฒนาจนมีความเข้มแข็งกลายเป็นทีมงานสุขแค่อ้อม และด้วยแนวทางการขับเคลื่อนงานที่ทำให้คนในชุมชนเห็นถึง

พลังชุมชนขับเคลื่อนกิจกรรม สุขภาวะทางเพศ เด็ก-เยาวชน

สำนักข่าวเด็กและเยาวชน ต.บ้านเหล่า อ.แม่ใจ จ.พะเยา

สำนักข่าวเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยา ขับเคลื่อนแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ โดยการชักชวนคนทำงานในส่วนราชการและคนในชุมชน ที่มีความสนใจการมีบทบาทในการป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เผชิญกับปัญหาเรื่องเพศ ให้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน

เริ่มกระบวนการโดยการจัดกิจกรรม “จิตเจียระไน” เพื่อปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจเรื่องเพศ รวมทั้งกิจกรรมเสริมศักยภาพในการจัดกระบวนการให้กับกลุ่มแกนนำพร้อมไปกับการจัดเวทีพูดคุยกับกลุ่มคน และกลไกหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเพื่อสะท้อนมุมมองต่อปัญหาและสถานการณ์เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงานทำให้เกิดคณะทำงานปฏิบัติการระดับตำบล ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู อาสาสมัครสาธารณสุข ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทการทำงาน โดยมี

10

คณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนระดับอำเภอเป็นทีมสนับสนุนสามารถขับเคลื่อนงาน 2 ด้าน ได้แก่

- สร้างแนวทางการให้ความรู้และเสริมทักษะเด็ก 3 กลุ่มวัย ได้แก่ วัยเตาะแตะ (อายุ 4-6 ปี) วัยเตรียมตัวโต (อายุ 6-12 ปี) และวัยเท่าทันตน (อายุ 12-15ปี)

- พัฒนา “ระบบให้การช่วยเหลือเกื้อกูลโดยธรรมชาติ” คือ การที่คนในชุมชนร่วมใจระดม สนับสนุนกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือด้วยความรู้ความเข้าใจเมื่อเกิดปัญหา

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

เริ่มดำเนินงานครั้งแรกในปี 2545 โดยมีปรัชญาการทำงาน ได้แก่ สุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ถือเป็นหัวใจสำคัญของสุขภาพผู้หญิง และสิทธิในสุขภาพทางเพศและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์เป็นสิทธิมนุษยชนของคนทุกคน

วิสัยทัศน์ของ สคส.คืออยากเห็นสังคมไทยยอมรับและตระหนักในสิทธิทางเพศและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

การดำเนินงานตลอดระยะเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมา อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดหลัก 3 ประการคือ แนวคิดเพศภาวะ (Genders), เพศวิถี (Sexualities) และสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

สคส. เชื่อว่า การขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่การเป็นสังคมที่มีความตระหนักว่าสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์เป็นเรื่องพื้นฐานของชีวิตที่มีคุณภาพ ต้องเป็นการขับเคลื่อนบนความเข้าใจว่าคนในสังคมมีวิถีทางเพศที่แตกต่างกันและหลากหลาย (Sexualities) และต้องคำนึงว่าชีวิตทางเพศของคนในสังคมเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากระบบความเชื่อและคุณค่าหลายระบบ

ทั้งนี้ระบบที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือระบบความเชื่อและคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับภาวะความเป็นผู้หญิง/ ความเป็นผู้ชาย (Genders) รวมทั้งต้องคำนึงว่าความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งผิดปกติ สามารถแปรเปลี่ยนตามกาลเวลาและประสบการณ์ในชีวิต

รวมถึงต้องตระหนักว่าสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์จะดีไม่ได้ หากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่ในสังคม

วัตถุประสงค์การทำงาน ประกอบด้วย

1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องสิทธิและสุขภาพผู้หญิง
2. ดำเนินการให้ความรู้เรื่องสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้หญิงกลุ่มต่างๆ
3. สนับสนุนให้ผู้หญิงทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ
4. ศึกษาวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง
5. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์